

QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI

ILMIY-ELEKTRON JURNALI
9-SON

KOKAND UNIVERSITY | **2023**
HERALD | **VOLUME №9**

**QO‘QON
UNIVERSITETI
XABARNOMASI
9-SON**

**KOKAND
UNIVERSITY
HERALD
VOLUME 9**

**ВЕСТНИК
КОКАНДСКОГО
УНИВЕРСИТЕТ
ВЫПУСК 9**

9/2023

QO'QON UNIVERSITETI

XABARNOMASI

Ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

G'.E.Zaxidov

Bosh muharrir:

Sh.R.Ruziyev

Tahrir kengashi mas'ul kotibi:

A.A.Yusupov

Sahifalovchi muharrir:

T.M.Umarov

Texnik muharrir:

D.Z.Solidjonov

Tahririyat hay'ati:

1. I.f.d., prof., S. G'ulomov (O'z.R. Fanlar Akademiyasi)
2. DSc., prof., Sh. I. Mustafakulov
3. DSc., Mark Rozenbaum (AQSH)
4. PhD., I. Bobojonov (IAMO, Germaniya)
5. PhD., N. Djanibekov (IAMO, Germaniya)
6. PhD., K. Akramov (IFPRI, AQSH)
7. PhD., N. Yusupov (Woosong University, J.Koreya)
8. DSc., D. Xosilova (University of Wyoming, AQSH)
9. I.f.d., prof., B. Salimov (TDIU)
10. I.f.d., prof., K. Axmedjanov (KIUT)
11. I.f.d., prof., N. Maxmudov (TDIU)
12. PhD., Sh. Aktamov (Singapur universiteti)
13. I.f.d., prof., U. Gafurov (TDIU)
14. I.f.d., prof., X. Qurbonov (TDIU)
15. F.f.n., dotsent D. Xodjayeva (QDPI)
16. I.f.n., dotsent, N. Urmonov (TDIU)
17. F.f.d., prof., Sh. Shaxobidinova (ADU)
18. F.f.d., prof., M. Umarxodjayev (ADU)
19. I.f.n., dotsent, J. Qambarov (FarPI)
20. PhD, dotsent, D. Rustamov (ADU)
21. I.f.n., dotsent, A. Islamov (Qo'qon universiteti)
22. PhD., M.Najmiddinov (Qo'qon universiteti)

Qo'qon universiteti xabarnomasi

("Вестник Кокандского университета – Kokand University Herald") ilmiy-elektron jurnali Qo'qon universiteti Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2020-yil 10- oktabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №1138 raqami bilan ro'yxatidan o'tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O'zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-1695 ISSN-raqami olingan.

© "Kokand University" – 2023

Tahririyat manzili:

150100, Farg'ona viloyati, Qo'qon shahri, Turkiston ko'chasi, 28 a-uy, 1-xonadon

Mundarija:/Outline:

Iqtisodiyot / Economy			
1.	Sh.Ruziyev	O'zbekistonda smart turizmni zamonaviy prinsiplari asosida rivojlantirish va bunda xorij tajribasidan foydalanish	3-6
2.	Kh.Sabirov A.Akbarova	Strategy for the development of free economic zones in Uzbekistan	7-10
3.	K.Светлана O.Арзиқулов Г.Атамуратова	Методы управления кредитным портфелем коммерческих банков	11-16
4.	J.Bobanazarova L.Zulfikarova	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida yoshlarning kasbiy layoqatlarini shakllantirish	17-20
5.	K.Kurpayanidi	Institutional aspects and risks in the digital economy: ways to reduce uncertainty for economic agents	21-25
6.	A.Abduvoxidov X.Nazarov	Qishloq xo'jaligi tarmog'ini zamonaviy axborot texnologiyalari orqali raqamlashtirish va innovatsiyalarni jadallashtirish istiqbollari	26-30
7.	Sh.Rasulova	Oziq-ovqat sanoat korxonalarini faoliyatini boshqarish hamda korxonalar iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	31-34
8.	Kh.Sabirov A.Akbarova	Influence of the volume of industrial production in Uzbekistan on the import trend	35-40
9.	M.Turg'unov	Raqamli iqtisodiyot sharoitida oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatida zamonaviy boshqaruv istiqbollari	41-45
10.	K.Svetlana U.Gulmira	Tadbirkorlik faoliyatida motivatsiya modellarining xorijiy davlatlar tajribalarining ahamiyati	46-49
11.	Г.Хусанова	Худудлар саноатини комплекс-инновацион ривожлантириш модели (Наманган вилояти мисолида)	50-52
12.	T.Boburjon J.Mamasoliyev	Mamlakat yalpi ichki mahsulotiga soliq turlarining ta'siri	53-60
13.	A.Abdusamadov	A comprehensive analysis of the impact of globalization on auditing standards	61-63
14.	K.E. Grishin Y.Djabbarova	Features of printing production in modern conditions	64-67
15.	X.Gafurov S.Abdulhamidov	Mamlakat yalpi ichki mahsulotini rivojlantirishda kichik biznesni o'rni va duch kelishi mumkin bo'lgan muammolar tahlili	68-71
16.	A.Abdusamadov D.Xo'jamurodov	Moliyaviy texnologiyalar tarixi va rivojlanishi: O'zbekiston misolida	72-74
17.	D.To'xtamurodov	Erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirishni boshqarishning samaradorligi	75-78
18.	Н.Мукумова	Состояние, тенденции и особенности развития рынка услуг высшего образования в Узбекистане	79-84
19.	J.Turg'unov	Mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari	85-87
20.	U.Mamadaliyev	Specific characteristics of tour operator activity management	88-90
21.	М.Усмонов	Актуальные вопросы достижения точки безубыточности на предприятиях	91-94
22.	Kh.Gafurov	Unraveling complexity: assessing the impact of real effective exchange rate on Uzbekistan's trade dynamics	95-98
23.	L.Yoqubov	Iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlari tahlili	99-101
24.	Z.Umarova	Iqtisodiy islohotlar sharoitida korxonalarni boshqarish	102-105
25.	O.Umarov Yo.Murodova	Sayyohlar uchun yovvoyi tabiat farovonligini oshirishda marketingdan foydalanish	106-108
26.	Sh.Saloxitdinov	Mehnat bozoriga oliy ta'lim muassasalari tomonidan bitiruvchilarni tayyorlashni tartibga solishning institutsional asoslari	109-112
27.	Sh.Rasulov	Mehnat resurslarining iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha bandligining joriy holati tahlili	113-116
28.	G.Melibaeva	An overview of the function of human resource management in employee performance and motivation	117-121
29.	M.Gulomkodiroya	An overview of green banking practices in Uzbekistan	121-125
30.	M.Tojiyeva	Kichik biznesni rivojlantirishning mamlakat ijtimoiy- iqtisodiy hayotidagi ahamiyati	126-130
31.	Sh.Po'latov Sh.Musabekov	The study of value-added tax: knowledge from the eu vat experience and Uzbekistan's vat system	131-135
32.	M.Sultonov	Fond bozori va unda tijorat banklarining tutgan o'rni	136-139

33.	Sh.Po'latov	O'zbekiston respublikasida qo'shilgan qiymat solig'i va aylanmadan olinadigan soliq to'lovchilarini bir-biridan farqli jihatlarini baholash	140-143
34.	A.Baxromov	Increasing the economic efficiency of textile industry enterprises through digital technologies	144-146
35.	H.Rasulov	Siyosiy mojarolarning turizmga ta'siri	147-150
36.	D.Mamayusupova	Turizm sohasida davlat-xususiy sherikligi ishtirokchilarining o'zaro hamkorligi samaradorligini oshirish	151-153
Pedagogika / Pedagogy			
37.	M.Ganiyeva D.Ergasheva	Unlocking knowledge: key pedagogical aspects of the study of philology	154-158
38.	Sh.Jumanova A.Abdullayev M.Odilova	O'zbekistonda pisa testi natijalari va boshlang'ich ta'lim o'quvchilarini bu testga tayyorlash istiqbollari	159-162
39.	M.Temirova	Mustaqillik yillarida O'zbekistonda ichki ishlar profilaktikasi inspektorlari faoliyatini tashkil etishning huquqiy asoslarini mustahkamlanishi	163-165
40.	G.Sanginova	Erta bolalik ta'limini qo'llab-quvvatlashda oilalarning roli	166-169
41.	N.Valiyeva	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyasini rivojlantirish yo'llari	170-173
42.	V.Abdullaeva	Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig" asarining o'rganilishi hamda asardagi somatik frazeologik birliklarning qo'llanilishi	174-179
43.	S.Asilova	Tarbiyasi qiyin o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish masalalari	180-183
44.	Z.Eraliyeva D.Djo'rayeva	Bolalar tafakkurini rivojlantirishda ayrim didaktik o'yinlarning ahamiyati	184-186
45.	G.Komiljonova	Fanlararo bog'lanishlar asosida talabalarni bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish	187-192
46.	Sh.Pardayev	O'quvchilarning individual o'quv natijalarini baholashga zamonaviy yondashuvlar	193-196
47.	A.Mirzakulov	IIV akademiyasi kursant qizlarini zamonaviy krossfit sport turi orqali jismoniy tayyorgarligini takomillashtirish	197-200
48.	F.Berdibekova	Akmeologik yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik mexanizmlari	201-203
49.	H.Akbarova	Talim jarayonlarini raqamli texnologiyalar asosida samaradorligini oshirish (onlayn o'yinlar)	204-208
Filologiya / Philology			
50.	M.Mamatqulova	How does a person become multilingual?	209-2012
51.	M.Mamatqulova	Needs analysis as a main phase for designing english for specific purposes (esp) course	213-216
52.	L.Uzakova	O'zbek va ingliz tillarida to'y bilan bog'liq leksik birliklarning lingvokulturologik tadqiqi: o'zbek va ingliz tillarida to'y bilan bog'liq leksik vositalarning chog'ishtirma tadqiqi	217-221
53.	G.Xoldorova	Alisher Navoiy ijodida sakkokiy an'analari	222-224
54.	M.Парпиева	Актуальные вопросы изучения русского языка	225-227
Raqamli texnologiyalar / Digital technologies			
55.	C.Гулямов A.Шермухамедов Б.Шермухамедов	Применение искусственного интеллекта в образовании	228-232
56.	F.Mulaydinov D.Otajonova	Breaking language barriers: the future of english language teaching with ar/vr technology	233-236
57.	F.Mulaydinov A.Abdullayev M.Odilova	Ta'limda raqamli texnologiyalarning roli	237-240
58.	T.Azimova	Matematikani o'qitishda qiyosiy usullar va o'quv texnologiyalari	241-244
59.	Sh.Akhunova	Concerns regarding the use of foreign experience and the significance of using digital technologies to boost the tourism network's competitiveness	245-249
60.	B.Akramov	Fizika fanini o'qitishda zamonaviy texnikalardan foydalanish va zamonaviy texnik qurilmalarni amaliy o'rganish	250-253

ERKIN IQTISODIY ZONALARNI RIVOJLANTIRISHNI BOSHQARISHNING SAMARADORLIGI

To'xtamurodov Davron Nizom o'g'li

Nordik Universiteti mustaqil tadqiqotchisi

+99891 590 40 05

davrontuxtamurodov@mail.ru

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-dekabr 2023-yil

Tasdiqlandi: 26-dekabr 2023-yil

Jurnal soni: 9

Maqola raqami: 17

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v9i9.839>

KALIT SO'ZLAR/ Ключевые слова/ keywords

investitsiya, erkin iqtisodiy zona, investitsion jozibadorlik, mahalliyashtirish, tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari, erkin iqtisodiy zonalar boshqaruv tizimini muvofiqlashtirish

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada investitsiyalardan samarali foydalanishni boshqarishda erkin iqtisodiy zonalar faoliyati, iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini tashkil etishning asoslari va ahamiyati tadqiq etilgan. Ishlab chiqarishni diversifikatsiyalash, ichki va tashqi bozorlarda milliy tovarlarning raqobatbardoshligiga erishish orqali hududlarda erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini tashkil etishga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni o'rganilgan. O'zbekiston iqtisodiyotida erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini boshqarish samaradorligini takomillashtirish bo'yicha muallifning amaliy tavsiyalari ilgari surilgan.

Kirish. Mazkur tadqiqotning maqsadi erkin iqtisodiy zonalar boshqarish samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy-uslubiy tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir. Olib borilgan tadqiqot natijasida erkin iqtisodiy zonalar faoliyati bo'yicha yaratilgan shart-sharoitlarni o'rganish asosida erkin iqtisodiy zonalar faolligini oshirishni boshqarish uslubiy jihatdan o'rganilgan, hududlarda faoliyat yuritayotgan erkin iqtisodiy zonalar boshqaruv tizimi samaradorligini oshirishga ta'sir ko'rsatuvchi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini tadqiq etish tizimi taklif etilgan hamda raqamli iqtisodiyot sharoitida erkin iqtisodiy zonalar boshqaruv tizimini muvofiqlashtirish asosida ularning jozibadorligini oshirishga doir ilmiy takliflar va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Xulosa qismida esa hududlarning rivojlanishida erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini boshqarishni o'rganish asosida ELZ samaradorligini baholashning hozirgi holatini tahlil qilish, erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini boshqarish mexanizmlari va ularni takomillashtirish yo'nalishlarini ishlab chiqish hamda O'zbekiston iqtisodiyotida erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini boshqarish samaradorligini takomillashtirishni hisobga olgan holda muallif tomonidan amaliy takliflar ilgari surilgan. Mazkur tadqiqot ishi doirasida hududlarda erkin iqtisodiy zonalar samaradorligini o'rganish asosida hududlar iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlariga bo'lgan ta'sirini ilmiy-amaliy jihatdan tadqiq etilgan va tegishli takliflar ishlab chiqilgan.

Mavzuga doir adabiyotlar tahlili. Mamlakatimizga investitsiyalarni jalb qilish borasida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28-yanvar 2022-yildagi 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi farmonida yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi farmonida 26-maqсад sifatida: Mamlakatda investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish, kelgusi besh yilda 120 milliard AQSh dollari, jumladan 70 milliard dollar xorijiy investitsiyalarni jalb etish choralari ko'rish, investitsiyalardan samarali foydalanish hamda eksport hajmlarini oshirish bo'yicha, «pastdan-yuqoriga» tamoyili asosida, yangi tizimni yo'lga qo'yish vazifalari belgilab berilgan¹.

Shu o'rinda O'zbekiston Respublikasiga investitsiyalar jalb qilish, ishlab chiqarishni rivojlantirish va aholi turmush tarzini rivojlantirishda ayniqsa erkin iqtisodiy zonalar tashkil etishga alohida e'tibor qaratiladi. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida O'zbekiston iqtisodiyotiga yo'naltirilgan investitsiyalar ko'lamini, tahlili, hududlarda investitsiyalar samaradorligini oshirish uchun tegishli shart-sharoitlar yaratish, erkin

iqtisodiy zonalar faoliyatini rivojlantirishni hisobga olgan holda e'tiborni kuchaytirish talab etiladi, bu esa tadqiqot ishining dolzarbligini ko'rsatadi. Mazkur tadqiqot ishi doirasida yuqorida qayd etilgan muammolarni atroflicha o'rganish nazarda tutilgan. Bu esa o'z navbatida, hududlarda investitsiyalar samaradorligini o'rganish asosida hududlar iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlariga bo'lgan ta'sirini ilmiy-amaliy jihatdan tadqiq etish va tegishli takliflar ishlab chiqishni taqozo etadi. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida O'zbekiston iqtisodiyotiga yo'naltirilgan investitsiyalar ko'lamini, tahlili, hududlarda investitsiyalar samaradorligini oshirish uchun tegishli shart-sharoitlar yaratish, erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini rivojlantirishni boshqarish alohida ahamiyatga ega.

Bu borada Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi farmonida "Mamlakatimizdagi islohotlarni izchil davom ettirishda Oliy Majlis palatalari va siyosiy partiyalar rolini yanada oshirish maqsadida "Oliy Majlis palatalarida hududlar bilan to'g'ridan-to'g'ri, shu jumladan masofaviy ishlash amaliyotini keng joriy qilish, hududlarni rivojlantirish va investitsiya dasturlari muhokamasida tegishli hududdan saylangan deputat va senatorlarning ishtirokini kuchaytirish"² vazifasi belgilab berildi.

O'zbekiston Respublikasining hududlariga investitsiyalar jalb qilinishi yo'li – hududlarda ishlab chiqarishni rivojlantirish va aholi turmush darajasini oshirish uchun erkin iqtisodiy zonalar tashkil etishdan iborat. Shu o'rinda xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni kengaytirish, ishlab chiqarish va mahalliy mahsulotlar eksporti hajmi va diversifikatsiyasini oshirish bo'yicha mazkur maxsus iqtisodiy zonalar turlari faoliyatining hududlardagi ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlarini tadqiq etish maqsadga muvofiq.

Mamlakatimiz iqtisodchi olimlarining fikricha ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, mintaqalarda investitsion jozibadorlikni oshirish yo'nalishlaridan biri – bu erkin iqtisodiy va maxsus industrial zonalar yaratish bilan bog'liq³. Sh.I.Mustafaqulov fikriga ko'ra «Erkin iqtisodiy hudud – bu mamlakatning ham imijidir. Erkin iqtisodiy hududlar, hatto yomon faoliyat yuritgan taqdirda ham mamlakatning liberallashtirishga xizmat qiladi. Erkin iqtisodiy hudud qaysi mamlakatda, uning qaysi hududida yaratilmasin, u ijtimoiy loyihadir. Hududni yaratish nafaqat hudud uchun qo'shimcha daromad

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi Farmoni." <https://lex.uz/docs/5841063>

² O'sha yerda.

³ Zaynutdinov Sh.N. va boshqalar. Mintaqalarning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish yo'llari. T.: Iqtisodiyot va ta'lim, 2017. №4 -86 b.

keltiradi, balki butun mamlakat uchun turli shaklda foydali qaytim beradi»⁴.

Akademik Q.X.Abdurahmonov⁵ “Investitsiya borasida qaror qabul qilinganda, investor kelajakda ko‘proq daromad olish ilinjida bugun harakat qiladi. Tabiiyki, investitsiyadan olinadigan daromadda o‘ziga yarasha xatar darajasi ham bor (chunki hech kim kelajak davrni aniq aytib bera olmaydi), ammo ular kelajakda olinadigan daromad ekanligini hisobga olsak, ular iqtisodiy jihatdan qulay davrga to‘g‘ri kelishi ham mumkin”ligini ta’kidlagan.

A.Sobirovning e’tirof etishicha, «Investitsiyalar – bu daromad olish yoki ijtimoiy samaraga erishish maqsadida tadbirkorlik va faoliyatning boshqa turlari obyektlariga investorlar tomonidan qo‘yiladigan mulk va intellektual qadriyatlarining barcha turlarini ifodalovchi mablag‘larning kiritilishidir»⁶.

Milliy iqtisodiyotni erkinlashtirish va modernizatsiyalash sharoitida mamlakatimizda xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb qilish uchun yetarlicha tashkiliy sharoitlar yaratish eng muhim vazifalar qatoriga kiradi. Bu muhim vazifalarni bajarishda hududlarda erkin iqtisodiy zonalarni tashkil qilish va rivojlantirish muhimdir.

Dunyoning rivojlangan mamlakatlari tajribasida erkin iqtisodiy zona mavjud ilg‘or tajriba va investitsiyalarni jalb qilish asosida mamlakatda takrorlaydigan iqtisodiy element vazifasini bajaradiki, bu tushuncha har xil nomlarga va tavsiflarga ega bo‘lib, ularning tub iqtisodiy mohiyati asosan hududlarning qulay savdo-sotiq, bojxona, pul-kredit va moliyaviy imtiyozlar belgilangan iqtisodiy va jug‘rofiy mavqega ega bo‘lgan mintaqa rivojlanishiga qaratilgan obyekt sifatida erkin iqtisodiy zona (EIZ) tushunchasini bildiradi.

Rossiyalik iqtisodchi S.M.Vdovinning e’tirof etishicha⁷, «Mahalliy va xorijiy saroyadorlar uchun mintaqaning investitsion jozibadorligi mintaqani malakali ishchi va mutaxassislar bilan ta’minlashga bog‘liq. Shu munosabat bilan kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish lozim». Huddiy xususiyatlarga xos investitsiyalar jozibadorlikni oshirishda ilmiy tadqiqot ishlarining texnik ta’minoti darajasini yuksaltiradi, ilmiy-pedagog kadrlar tayyorlash va malakasini oshirishning yangi imkoniyatlarini yaratadi.

Erkin iqtisodiy zonalar boshqarish samaradorligini oshirishning nazariy va amaliy muammolarini o‘rgangan xorijiy olimlardan T.Farole⁸ xorijiy davlatlar, korxonalar va firmalar uchun maxsus tashkil etilgan hududlar bo‘lib, “EIHlar mamlakat va tadbirkorlik Subyektlari hududida joylashgan demografik hamda geografik joylar” deb hisoblaydi. Mahalliy olimlardan A.Vahobov esa O‘zbekiston iqtisodiyotiga yo‘naltirilgan investitsiyalar ko‘lami, hududlarda investitsiyalar samaradorligini oshirish uchun tegishli shart-sharoitlar yaratish, erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini rivojlantirishni tadqiq qilib, ta’kidlashicha “Erkin iqtisodiy zonalar-shunday geografik hududki, ushbu hududda davlatning iqtisodiy jarayonlarga aralashuvi kamaytiriladi va bu milliy iqtisodiy makonning bir qismi bo‘lib, mamlakatning boshqa hududlarida qo‘llanilmaydigan ma’lum imtiyozlar tizimi joriy etiladi”⁹.

Iqtisodchi olima M.Raimjonova¹⁰ esa hududlarning rivojlanishida erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini boshqarishni o‘rganish asosida EIZ samaradorligini baholashning hozirgi holatini tahlil qilish asosida ko‘rsatib berishicha “Mamlakat hududida maxsus iqtisodiy rejim va ma’muriy boshqaruvga ega bo‘lgan, davlat aralashuvi kamaytirilgan va ayni vaqtda uning nazoratidan butkul ozod etilmagan, balki xo‘jalik yurituvchi subyektlar faoliyat yuritishi uchun mamlakatning boshqa hududlarida amal qilmaydigan imtiyoz va rag‘batlantirishlar beriladigan hudud-erkin iqtisodiy hudud”.

Odatda erkin iqtisodiy zonalarni tashkil etish va rivojlantirishning eng muhim belgilari – maxsus ajratilgan hudud ekanligi, transport logistikasi tarmog‘ining rivojlanganligi, zamonaviy ijtimoiy infratuzilma rivoji, ijtimoiy shart-sharoit, tijorat xizmatlari infratuzilmasi: bank, konsalting, yuridik xizmatlarning mavjudligi va

rivojlanishi hamda huquqiy va ma’muriy tizimning rivojlanganligi bilan farqlanadi.

“EIZlarning institutsional infratuzilmasi, funksional vazifalari, faoliyat samaradorligini boshqarish ko‘p jihatdan ularning ko‘p darajali tuzilmasiga bog‘liq. Shuning uchun, tadqiqot maqsadlariga muvofiq biz EIZlarning quyidagi besh darajasini ajratib ko‘rsatishni taklif qilamiz: 1) individ, EIZ hududida band bo‘lgan inson kapitali birligi sifatida; 2) EIZning rezident firmasi, iqtisodiy munosabatlarning asosiy subyekti (ishtirokchi), asosiy xo‘jalik yurituvchi birlik sifatida; 3) EIZlar, uning rivojlanish trayektoriyasi va dinamikasi, tadqiqotning asosiy obyekti sifatida; 4) Davlat (mintaqa), EIZlarni yaratish loyihasini ishlab chiqish va amalga oshirishda asosiy tashabbuskor, manfaatdor va harakatlantiruvchi kuch sifatida; 5) Jahon iqtisodiyoti, umuman, EIZ fenomenining barcha shakllarida namoyon bo‘ladigan makon sifatida”¹¹.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot jarayonida hududlarni barqaror rivojlanishida investitsiyalardan samarali foydalanish va erkin iqtisodiy zonalarni samarali boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari bo‘yicha mantiqiy va taqqoslash tahlili, tadqiqotni o‘rganishga tizimli yondashuv, tahlil va sintez, guruhlash, kompleks baholash, sotsiologik tadqiqot usullaridan foydalanildi. Olib borilgan tadqiqot davomida hududlar sohalari va real sektori korxonalarini rivojlantirishda investitsiyalardan samarali foydalanishni boshqarishni takomillashtirishga oid ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar. Mamlakatimizda ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, texnik va texnologik jihatdan yangilash, yuqori texnologiyali qayta ishlash tarmoqlarini qo‘llab-quvvatlash, iqtisodiyot tarmoqlari uchun samarali raqobatbardosh muhitni shakllantirish, ichki va tashqi bozorlarda milliy tovarlarning raqobatbardoshligiga erishish, eksport tarkibi hamda geografiyasini diversifikatsiya qilish, shuningdek, hududlarning eksport salohiyatini kengaytirish orqali milliy iqtisodiyot barqarorligini ta’minlashga qaratilgan islohotlar ancha faollashdi.

Bu borada mamlakatimizda so‘nggi yillarda erkin iqtisodiy va kichik sanoat zonalari faoliyatini tartibga soladigan mustahkam qonunchilik va me‘yoriy baza yaratildi, ularni rivojlantirish uchun xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb etishga ko‘maklashadigan keng ko‘lamli soliq va bojxona imtiyozlari hamda preferentsiyalari tizimi shakllantirildi. Natijada hozirgi kunda respublikamizning 10 ta mintaqasida 14 ta erkin iqtisodiy va kichik sanoat zonalari tashkil etilib, bugungacha ushbu zonalarda 62 ta loyiha amalga oshirilib, yana 87 ta loyiha bo‘yicha ishlar davom ettirilmoqda.

«Erkin iqtisodiy zonalar to‘g‘risida»gi Qonunning 1-moddasida «Erkin iqtisodiy zona – mintaqani jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish uchun mamlakat va chet el kapitalini, istiqbolli texnologiya va boshqaruv tajribasini jalb etish maqsadida tuziladigan, aniq belgilangan ma’muriy chegaralari va alohida huquqiy tartiboti bo‘lgan maxsus ajratilgan hududdir» deb ko‘rsatilgan. O‘zbekiston Respublikasining «Maxsus iqtisodiy zonalar to‘g‘risida»gi Qonunida esa «Erkin iqtisodiy zona – yangi ishlab chiqarish quvvatlarini barpo etish, yuqori texnologik ishlab chiqarishni rivojlantirish, zamonaviy raqobatbardosh, import o‘rnini bosuvchi, eksportga yo‘naltirilgan tayyor sanoat mahsulotini ishlab chiqarishni o‘zlashtirishga faol jalb etish, shuningdek, ishlab chiqarish, muhandislik-kommunikatsiya, yo‘l-transport, ijtimoiy infratuzilmani va logistika xizmatlarini rivojlantirishni ta’minlash maqsadlarida tashkil etiladigan hudud» deb ta’riflanib¹², u maxsus iqtisodiy zonalarning turlari sifatida tavsiflanadi.

To‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilgan korxonalariga va erkin iqtisodiy zonalarga bir qancha soliq va bojxona imtiyozlari berilgan. Ularga muvofiq erkin iqtisodiy zonalar (EIZ) faoliyatini faollashtirishga qaratilgan chora-tadbirlarni tahlil qilish va ishlab chiqish komissiyasining erkin iqtisodiy zonalar hududida amalda qo‘llanilayotgan soliq va bojxona rejimlari bixillashtirildi hamda ushbu zonalar ishtirokchilari kiritilgan investitsiya hajmiga qarab, yer solig‘i, daromad solig‘i, yuridik shaxslar mulk solig‘i, obodonlashtirish va

⁴Mustafaqulov Sh.I. (2017) Investitsion muhit jozibadorligi: nazariya, metodologiya va amaliyot. Monografiya. Toshkent. 2017 “Iqtisod-Moliya”. – 186 b

⁵Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti : Nazariya va amaliyot. Darslik / T.: O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi “FAN” nashriyoti davlat korxonasi, 2019. –212 b.

⁶Sobirov A. O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotiga investitsiyalar jalb etishni davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish.I.f.n. ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. T.: TDIU. 2009. 12 b.

⁷Вдовин С.М. Инвестиционная привлекательность как фактор устойчивого развития региона. Экономический анализ: теория и практика. Москва. 41 (392). 2014.-24 с.

⁸Farole, T. Special economic zones in Africa: comparing performance and learning from global experience. Directions in Development; trade. World Bank.2011.

⁹Vahobov A.V. va boshqalar. Xorijiy investitsiyalar. O‘quv qo‘llanma. Toshkent: Moliya., 2010. -180 b.

¹⁰Raimjonova M.A. O‘zbekistonda erkin iqtisodiy hududlarga investitsiyalarni jalb qilish: nazariy asoslari, hozirgi holati va istiqbollari. “Extremum-press” nashriyoti, 2013 y. b.-11 b.

¹¹Rashidov M.O‘zbekiston mintaqalarida erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini takomillashtirish / monografiya.-Navoiy: “Aziz kitobxon” nashriyot, 2022 - 16 b.

¹²O‘zbekiston Respublikasining «Maxsus iqtisodiy zonalar to‘g‘risida» 2020-yil 17-fevraldagi O‘RQ-604 son Qonuni

ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'i, mikrofirmalar va kichik korxonalar uchun yagona soliq to'lovi, shuningdek, Respublika yo'l jamg'armasi va O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzuridagi byudjetdan tashqari Umumta'lim maktablari, kasb-hunar kollejlari, akademik litseylar va tibbiyot muassasalarini rekonstruksiya qilish, kapital ta'mirlash va jihozlar jamg'armasiga majburiy ajratmalaridan, jumladan:

300 ming AQSh dollaridan 3 million AQSh dollarigacha hajmdagi investitsiyalar – 3 yil muddatga;

3 million AQSh dollaridan 5 million AQSh dollarigacha hajmdagi investitsiyalar – 5 yil muddatga;

5 million AQSh dollaridan 10 million AQSh dollarigacha hajmdagi investitsiyalar – 7 yil muddatga ozod qilindi.

10 million va undan ko'p AQSh dollari hajmidagi investitsiyalar so'nggi 5 yilda amaldagi stavkalaridan 50 foiz kam hajmdagi daromad solig'i va yagona soliq to'lovi stavkalari qo'llangan holda – 10 yil muddatga beriladi.

Olib borilgan tadqiqotlar davomida investitsiya subyektlari manfaatlarining boshqarish ta'sirining iqtisodiy usullari jumladan, bevosita va bilvosita usullarini guruhlanishiga e'tibor qaratamiz. Investitsiya subyektlari investitsiya jarayoning turli boqichlarida faol o'zaro munosabatda bo'lishadi, bunda ular turli maqsadlarni ko'zlaydilar va o'ziga xos manfaatlarini aks etadi, bu esa investitsiya jarayonining ko'p o'lchovlilikini belgilaydi (jadval -1).

1-jadval

Erkin iqtisodiy zonalar investitsiya subyektlarida boshqarish ta'sirining iqtisodiy usullari¹³

Boshqarishning bevosita usullari	Boshqarishning bilvosita usullari
Byudjet usullari – daromad va harajatlar tarkibini shakllantirish	Byudjet usullari – tarmoqlarni rivojlantirishga byudjet subsidiyalarini berish
Soliq usullari – soliqlar tarkibi, stavkalari, to'lov tartibi va muddatlarini aniqlash	Soliq usullari – soliqqa tortishni tartibga solish
Pul-kredit usullari – maqsadli kreditlash	Pul-kredit usullari – diskont siyosatini amalga oshirish
Monopoliyaga qarshi usullar – baho va tariflarni tartibga solish	Monopoliyaga qarshi usullar – qaqobat muhitini rivojlantirish
Tashqi iqtisodiy usullar – Savdo siyosati	Tashqi iqtisodiy usullar – xorijiy investitsiyalarni jalb etish

Shu o'rinda mamlakatimizdagi maxsus industrial zonalar faoliyatiga e'tibor qaratamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2013-yil 18-martdagi "Jizzax" maxsus industrial zonasini tashkil etish to'g'risida"gi PF-4516-sonli Farmoni qabul qilingan bo'lib, Jizzax viloyati Jizzax shahridan 363,7 ga yer, Sirdaryo viloyati Sirdaryo tumanidan 150 ga yer maydonlari ajratilgan.

"Jizzax" maxsus industrial zonasida O'zbekiston–Xitoy sanoat parkini barpo etish bo'yicha o'zaro anglashuv memorandumiga muvofiq, yuqori qo'shimcha qiymatga ega raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni ta'minlaydigan yuksak texnologiyali korxonalar tashkil etish uchun xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb etish bo'yicha qulay shart-sharoitlarni shakllantirish belgilangan. Shu maqsadda quyidagi ishlab chiqarish sohalari ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan: kimyo va neft-kimyo, oziq-ovqat, yengil sanoat, qurilish

mollari, polimer mahsulotlari va boshqa yo'nalishlar. "Jizzax" maxsus industrial zonasi hududida umumiy qiymati 264,1 mln. AQSh dollar, shundan 165,5 mln. AQSh dollari xorijiy investitsiyalar bo'lib jami 25 ta loyihani amalga oshirish ma'qullangan bo'lib, ularning 7 tasi Sirdaryo filialida tashkil etiladi.

Bu borada tadqiqot obyekti hisoblangan Jizzax viloyatidagi amalga oshirilayotgan investitsion loyihalarga e'tibor qaratamiz. "Jizzax" EIZ hududida 2020-2022 yillarda umumiy qiymati 219,5 mln. dollar bo'lgan 22 ta loyiha amalga oshirilayotgan bo'lib, shulardan 87,2 mln. dollari to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiya, 62,0 mln. dollari o'z mablag'lari hisobiga va 57,9 mln. dollari bank krediti mablag'lari hisobidan moliyalashtirilishi nazarda tutilgan. Ushbu loyihalar doirasida 2660 ta yangi ish o'rinlari tashkil etilishi belgilangan (2- jadval).

2-jadval

Jizzax viloyatida 2022-yildagi va istiqboldagi loyihalar¹⁴

Tumanlar	2022-yilda loyihalar soni	Umumiy qiymati (mln.so'm)	Istiqbolli loyihalar (kelgusi ikki yil uchun)	
			Loyiha soni (dona)	Ish o'rni (ta)
Jizzax viloyati jami	604	27 439 799	6	784
Jumladan tumanlar				
Arnasoy	24	100 013	1	125
Baxmal	45	418 318		
G'allaorol	75	928 553		
Do'stlik	45	197 103		
Zarbdor	45	683 169		
Zafarobod	31	8 208 790		
Zomin	47	1 814 632	1	238
Mirzacho'l	36	923 408		
Paxtakor	28	3 957 219	1	65
Forish	49	5 631 507	1	73
Sh.Rashidov	64	698 306		
Yangiobod	24	193 158		
Jizzax shahr	91	3 685 625	2	283

¹³Muallif ishlanmasi

¹⁴Jizzax viloyat statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

2- jadvalda istiqboldagi loyihalar keltirilgan bo'lib, 2023-24-yillarda Jizzax viloyati "Jizzax" erkin iqtisodiy hududida tashkil etilishi rejalashtirilgan "UzTurkCharm" MChJ, "UNIQUE LEATHER LINE" MChJ, "MM Goodwil" MChJ QK korxonalariga jami 52,0 mln dollar miqdorida eksport prognoz belgilangan.

Jizzax viloyatida sanoatni rivojlantirish va tarkibiy islohotlarni tezlashtirish maqsadida tizimli chora-tadbirlar belgilangan bo'lib, 2017-2022-yillarda bu ko'rsatkichni 115,8 % dan yuqori darajaga yetkazish belgilangan. Bu vazifalar «Jizzax» maxsus industrial zonasi negizida hududga berilayotgan imkoniyat va imtiyozlardan foydalangan holda amalga oshirishga e'tibor qaratilgan.

Erkin iqtisodiy zonalar barqaror rivojlanishida investitsiyalardan samarali foydalanishni boshqarishda quyidagi vazifalarni o'z ichiga oladi:

– rivojlanish va geografik joylashuv o'rniga qarab, zonalarning investitsion faoliyati strategiyasini taqdim etish. Mazkur vazifani bajarishda hududdagi firmalarni umumiy rivojlanish strategiyasini va diversifikatsion o'zgarishlarni prognoz qilish, uzoq muddatli davrda investitsion faoliyatning asosiy yo'nalishlarini shakllantirish, yaqin istiqbolda investitsion faoliyatni eng muhim vazifalarini aniqlash va investitsion loyihaning hudud iqtisodiyotini rivojlantirishga ta'siri baholanadi.

– Erkin iqtisodiy zonalarning investitsiya bozori konyunkturasini ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan tadqiq qilish. Bunda, hudud investitsion faoliyatini amalga oshirishga ta'sir ko'rsatuvchi ijtimoiy, ekologik va shu kabi boshqa davlat ahamiyatiga ega bo'lgan investitsiya loyihalarini amalga oshirayotgan korxonalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash.

– Erkin iqtisodiy zonalarning investitsion resurslarini shakllantirish strategiyasini ishlab chiqish. Bu borada to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarni hududlarga jalb qilishda mahalliy boshqaruv organlari investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha hududlarning uzoq muddatli investitsiya dasturlarini ishlab chiqishlari va amaliyotga tatbiq etishlari lozim.

Xulosa va takliflar. Olib borilgan tadqiqot natijalari va amalga oshirilgan ilmiy-izlanishlar hamda olib borilgan ilmiy-nazariy o'rganishlarga qaramay, aynan bugungi globallashtirish va demokratik bozor islohotlari sharoitida erkin iqtisodiy zonalar faoliyatida investitsiyalardan foydalanish samaradorligini keng qamrovli statistik tahlil qilishni takomillashtirishda ularning iqtisodiy faoliyatiga ta'sir qiluvchi omillarni statistika ko'rsatkichlari yoki anketa so'rovnomalari natijalari asosida baholash mumkin.

Bizningcha, Jizzax viloyatining investitsion jozibadorligini oshirish, xususan, infratuzilma va axborot kommunikatsion tizimlarini yaxshilash va boshqa investitsion muhitga ta'sir etuvchi omillarni yaxshilash talab etiladi. Aks holda loyihalarni amalga oshirishga chet el

investitsiyalarini jalb etish muammosi yuzaga keladi. Jumladan, investitsion jozibadorlik hududga kirib kelishi ko'zda tutilayotgan investorga kerakli shart-sharoitlarning yaratilganligini asoslab berishi hamda uning ishlab chiqargan tovarlarni bozorlarga yetkazib berish bo'yicha qulayliklarning mavjudligi bilan izohlanadi.

Mamlakatga investitsiya kirib kelishida investor uchun investitsion jozibadorlik kerakli shart-sharoitlarning yaratilganligini asoslab berishi hamda uning ishlab chiqargan tovarlarini bozorlarga yetkazib berish bo'yicha qulayliklarning mavjudligi bilan izohlanadi. Rivojlangan davlatlarning tajribasidan ularni yoqilg'i-energetika sohasiga ko'proq investitsiyalar yo'naltirilishi ma'lum. O'zbekistonda ham kiritilayotgan investitsiyalarning katta qismi ham xuddi shu sohaga joylanayotganligi ayon bo'lmoqda. Erkin iqtisodiy zonalar tashkil qilish yoki konsessiyaga berish yo'li investitsiyalarni jalb qilish va boshqa tarmoqlarni ham rivojlantirishga e'tibor qaratishni talab qiladi. Bu borada deyarli respublika bo'yicha tashkil etilgan barcha iqtisodiy zonalarda investitsion jozibadorlikni oshirish uchun infratuzilma va axborot kommunikatsion tizimlari yetarli darajada sifatli yo'lga qo'yilmaganligi loyihalarni amalga oshirishga chet el investitsiyalarini jalb etish muammosi yuzaga keltiradi.

Investitsion samaradorlikni oshirish bo'yicha tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish uchun investitsiya dasturlarining samarali o'zlashtirilishini to'liq ta'minlash hamda mavjud muammolarni bartaraf etish maqsadida quyidagi kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

– investitsiya resurslari manbalarini aniqlash, ularni shakllantirish uchun mahalliy boshqaruv organlari tomonidan har bir tuman bo'yicha investitsiya dasturlari bajarilishining uzluksizligini ta'minlash, monitoringni olib borish;

– investitsiya va mahalliyashtirish dasturlarini bajarish hamda Jizzax maxsus industrial zonasi rivoji bo'yicha transport logistikasini har tomonlama rivojlanishi, bu borada innovatsion mexanizmlarni takomillashtirishga alohida e'tibor qaratish;

– hududning investitsion jozibadorligini oshirish, investitsiya jarayonini qo'llab-quvvatlaydigan infratuzilmani rivojlantirish, ishlab chiqarishdagi innovatsion va investitsion muhit, ishlab chiqarish jarayonining innovatsion tashkil etilishiga erishish va boshqalar.

Demak, erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini strategik boshqaruvining muhim funksiyasi bu – hudud investitsion strategiyasini ishlab chiqishdan iborat bo'lib, bunda investitsiya faoliyat yo'lida uzoq muddatli maqsadlarni shakllantirish tushiniladi va bunda eng samarali erkin iqtisodiy zonalar rivojlanishi orqali samarali ijtimoiy-iqtisodiy faoliyatga erishilib, natijada hudud aholisining turmush darajasini oshirishga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28-yanvar 2022-yildagi 2022 – 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi farmoni // Lex.uz.

2. O'sha yerda

3. Zaynutdinov Sh.N. va boshqalar. Mintaqalarning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish yo'llari. T.: Iqtisodiyot va ta'lim, 2017. №4 -86 b.

4. Mustafaqulov Sh.I. (2017) Investitsion muhit jozibadorligi: nazariya, metodologiya va amaliyot. Monografiya. Toshkent. 2017 "Iqtisod-Moliya". – 186 b

5. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti : Nazariya va amaliyot. Darslik / T.: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi "FAN" nashriyoti davlat korxonasi, 2019. –212 b.

6. Sobirov A. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotiga investitsiyalar jalb etishni davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish.I.f.n.ilmii darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. T.: TDIU. 2009. 12 b.

7. Вдовин С.М. Инвестиционная привлекательность как фактор устойчивого развития региона. Экономический анализ: теория и практика. Москва. 41 (392). 2014.-24 с.

8. Farole, T. Special economic zones in Africa: comparing performance and learning from global experience. Directions in Development; trade. World Bank.2011.

9. Vahobov A.V. va boshqalar. Xorijiy investitsiyalar. O'quv qo'llanma. Toshkent: Moliya., 2010. -180 b.

10. Raimjonova M.A. O'zbekistonda erkin iqtisodiy hududlarga investitsiyalarni jalb qilish: nazariy asoslari, hozirgi holati va istiqbollari. "Extremum-press" nashriyoti, 2013 y. b.-11 b.

11. Rashidov M.O'zbekiston mintaqalarida erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini takomillashtirish / monografiya.-Navoiy: "Aziz kitobxon" nashriyot, 2022 - 16 b.

12. Umarov Toxirjon Mamurjonovich. (2024). ERKIN IQTISODIY ZONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA INNOVATSIYALAR VA INVESTITSIYALARNI RAG'BATLANTIRISHDA KLASSTER YONDASHUVINING O'RNI. INTERNATIONAL CONFERENCE OF NATURAL AND SOCIAL-HUMANITARIAN SCIENCES, 1(1), 156-167. Retrieved from <https://universalconference.us/universalconference/index.php/ICNSHS/article/view/277>

13. Ugli, B. K. F. (2024). THE IMPACTING FACTORS ON SMALL BUSINESS GROWTH. *Frontline Marketing, Management and Economics Journal*, 4(01), 24-36.

14. O'zbekiston Respublikasining «Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida» 2020-yil 17-fevraldagi O'RQ-604 son Qonuni